

Sammlaren

Tidskrift för forskning om
svensk och annan nordisk litteratur
Årgång 137 2016

I distribution:
Eddy.se

Svenska Litteratursällskapet

REDAKTIONSKOMMITTÉ:

Berkeley: Linda Rugg
Göteborg: Lisbeth Larsson
Köpenhamn: Johnny Kondrup
Lund: Erik Hedling, Eva Hættner Aurelius
München: Annegret Heitmann
Oslo: Elisabeth Oxfeldt
Stockholm: Anders Cullhed, Anders Olsson, Boel Westin
Tartu: Daniel Sävborg
Uppsala: Torsten Petterson, Johan Svedjedal
Zürich: Klaus Müller-Wille
Åbo: Claes Ahlund

Redaktörer: Jon Viklund (uppsatser) och Andreas Hedberg (recensioner)
Biträdande redaktör: Ljubica Miočević

Inlagans typografi: Anders Svedin

Utgiven med stöd av
Svenska Akademien, Vetenskapsrådet och Sven och Dagmar Saléns Stiftelse

Bidrag till *Samlaren* insändes digitalt i ordbehandlingsprogrammet Word till info@svelitt.se. Konsultera skribentinstruktionerna på sällskapets hemsida innan du skickar in. Sista inlämningsdatum för uppsatser till nästa årgång av *Samlaren* är 15 juni 2017 och för recensioner 1 september 2017. *Samlaren* publiceras även digitalt, varför den som sänder in material till *Samlaren* därmed anses medge digital publicering. Den digitala utgåvan nås på: <http://www.svelitt.se/samlaren/index.html>. Sällskapet avser att kontinuerligt tillgängliggöra även äldre årgångar av tidskriften.

Svenska Litteratursällskapet tackar de personer som under det senaste året ställt sig till förfogande som bedömare av inkomna manuskript.

Svenska Litteratursällskapet PG: 5367–8.

Svenska Litteratursällskapets hemsida kan nås via adressen www.svelitt.se.

ISBN 978–91–87666–36–0

ISSN 0348–6133

Printed in Lithuania by
Balto print, Vilnius 2017

som huvudsakligen lyfter fram kvinnliga föregångare, vardagsrealism och faktorer som ses som personliga och privata, men inte politiska” (174). Han konstaterar också att det finns ett tydligt hierarkiserande drag i detta där de manliga författarna och deras texter värderas högre än de kvinnliga. Ibland riskerar Berglund dock nästan att själv falla in i genusfällan, som när han utan egentliga belägg omtalar vissa författare (som Håkan Nesser och Arne Dahl) som ”högstatusförfattare” (165).

Även om det finns enstaka exempel som bryter genusmönstret (mest markant gäller det Aino Trossell och Johan Theorin) är det anmärkningsvärt att polariseringen är så extremt tydlig. Berglund konstaterar dock att ”den könsbundna inramningen är troligtvis starkare än de litterära skillnaderna” (175), och än en gång kan man önska att han även haft möjlighet att analysera det som befinner sig innanför paketeringen, de enskilda böckernas texter. I det här fallet hade det dock varit ett än mer omfattande arbete då det inte bara skulle ha inneburit att titta på innehållsmässiga aspekter utan också på litterär stil. Man kan emellertid hoppas att detta kan bli föremål för en framtida studie av Berglund eller någon annan.

Intresset för svenska deckare är stort internationellt sett, tillräckligt stort för att Berglund egentligen helt borde skriva på engelska för att kunna delta och uppmärksammas i den internationella forskningsdebatten. Större delen av forskningen kring svenska deckare bedrivs idag utomlands, och för den akademiska spridningens skull kan jag därför önska att *Mordförpackningar* åtminstone försetts med en engelsk sammanfattning. Liksom *Deckargenren under lupp* är *Mordförpackningar* informationstät och presenterar stora mängder grundforskning som kommer att vara mycket användbar för andra forskare. Samtidigt som detta gör boken akademiskt gedigen gör det den också lite svårtillgänglig för den deckarintresserade allmänheten. Jag kan komma på mig med att önska att Berglund med tanke på det stora allmänna intresset för ämnet – och när han ändå skriver på svenska – i ännu större utsträckning hade plockat ner den teoretiska och akademiska apparaten i slutnoterna för att skapa en mer lättillgänglig bok, en bok som då kunde ha nått betydligt fler läsare. Nu är det tveksamt om *Mordförpackningar*, trots det lockande och deckarinspirerade omslaget – kommer att nå särskilt långt utanför de akademiska kretsarna.

Kerstin Bergman

Margaretha Dubois Ingelson, *Den store läsaren. Författaren, tänkaren, resenären Algot Ruhe 1867–1944*. Carlssons. Stockholm 2016.

Ibland finns det forskare som har ”flair” när det gäller nya spännande forskningsfält. Det gällde även för Margaretha Dubois Ingelson, då hon år 1989 disputerade med avhandlingen *Algot Ruhe. Kulturförmedlare och europeisk visionär* (Lund). När man läser inledningen till denna avhandling idag får man ett slags déjà vu-känsla och en förväntansfull spänning uppstår. Var det inte just på 1980-talet som Michel Werner och Michel Espagne introducerade termen ”cultural transfer” (1985 och 1987) och pläderade för ett nytt perspektiv inom den jämförande litteraturvetenskapen? Espagne har sedan dess blivit en av de ledande gestalterna inom forskningsfältet ”kulturförmedling”. Han har inte närmare preciserat sin metod, men han anger klart att det är viktigt att inte bara forska om kulturförmedlaren som person och om hans samtid, utan också att inkludera material och rum. Hur såg (den översatta) boken ut? På vilka ställen blev den såld? Var upptäckte kulturförmedlaren den text som hen introducerade? I vilka kulturella, nationella rum? Vilken språklig och kulturell resa gjorde texten?

Dubois hänvisar dock inte till Espagne, utan till några andra tidigare forskare i sin forskningsöversikt från 1989. Hon anser att man inom jämförande litteraturvetenskap har bedrivit alldeles för litet forskning om kulturförmedling. Hon nämner Paul van Tieghems *La littérature comparée* (1931) där han behandlar olika slags kulturförmedling. Hon uppmärksammar även termen ”flair”, som betecknar en egenskap som en kulturförmedlare, enligt Paul van Tieghems son, Philippe van Tieghem, också komparatist, bör ha (Dubois 1989, 10). Denna ”flair” är förmågan att upptäcka det som är värt att förmedlas och som kan ge nya impulser till den egna kulturen. Det är en tankegång som Itamar Even-Zohar, vars namn inte nämns av Dubois, utvecklade på 1980-talet. Dubois diskuterar däremot andra forskare som velat studera kulturförmedlingens process, till exempel Dionýz Ďurišín som 1972 efterlyste ”ett studium av den litterära förmedlarrollen” (Dubois 1989, 6). Syftet med Dubois avhandling var att visa vilken slags kulturförmedlare Algot Ruhe var, vilka författare han hittade med sin ”flair” och sin ”öppenhet för kultur” (Dubois 1989, 11). Med hennes plädering för mer forskning i fenomenet kulturförmedlaren visade Dubois att hon

själv också hade "flair", en känsla för ett forskningsfält som skulle utvecklas till fullo först på 1990- och 2000-talen.

Nu har Dubois efter många år kommit med en ny studie – till stor del baserad på avhandlingen – om läsaren, författaren, tänkaren och resenären Algot Ruhe. Karaktäriseringen "kulturförmedlare" har dock försvunnit ur hennes beskrivning av Ruhe och i den nya studien finns tyvärr inte mycket kvar av det tänkande med vilket Dubois inom det svenska litteraturvetenskapliga fältet kanske hade kunnat bana väg. Ett annat syfte med avhandlingen från 1989 var att lyfta fram Ruhe som viktig kulturpersonlighet. Han finns med i studier om andra författare, men fick aldrig själv en monografi. Det är dock inte avhandlingen som ska recenseras här, utan *Den store läsaren* (i vilken det förresten inte finns någon hänvisning till avhandlingen) som har nära nog samma syfte. Sedan Dubois disputerade har det för övrigt inte utkommit någon ytterligare studie om Algot Ruhe. I skrivande stund går det inte heller att hitta någon artikel om Ruhe i *Svenskt översättarlexikon*. Ruhe nämns som översättare i två artiklar: en artikel om "Samtal med Goethe" av Johann Peter Eckermann, och en tema-artikel, "Levande litteratur", där det refereras till "Samtal med Goethe". Även i detta lexikon får Ruhe samma öde som han fick i de verk om andra samtida författare som Dubois nämner. Han är en gestalt som skymtar förbi i verk som handlar om andra. Under hans livstid var han verksam som författare, litteraturkritiker och översättare och upplevde framgångsrika perioder, men även tider där hans arbete fick kritik. Hur som helst: han glömdes bort både som författare och litteraturkritiker, till skillnad från samtida kollegor som John Landquist och Fredrik Böök. Ruhes rykte falnade efter det att han hade fyllt 50, för att, som Dubois konstaterar, "störta brant utför tio år senare". Hon anser att det nu är tid att "teckna en rättvisande bild av den svenske europén Algot Ruhe", varför vi har anledning att läsa de brev han skrev och fick, det gäller ett tusental, liksom de dagböcker han troget förde från barndom in i ålderdomen" (9 f.).

Den store läsaren är baserad på gedigen arkivforskning och studier av bland annat brev, dagböcker och recensioner. Detta blir tydligt även i illustrationerna; brev till Ruhe från Vilhelm Ekelund, Pär Lagerkvist och Maurice Berger återges på omslagets innersidor och många bilder av familj, släkt, vänner, liksom av Ruhe själv, finns med och

levandegör berättelsen om en läsare, författare, tänkare och resenär med ett stort nätverk.

De första tre kapitlen handlar framför allt om Algot Ruhes uppväxt, utveckling och personliga förhållanden. Sedan följer tre kapitel där hans relation till tre författare står i centrum: August Strindberg, Henri Bergson och Marcel Proust. De sista två kapitlen behandlar Ruhes politiska ställningstaganden, respektive hans besvikelse över mottagandet av hans verk. I "Bygga broar med brev", ett kort slutkapitel, skriver Dubois om betydelsen av brev för forskningen om ett liv som Ruhes. I slutet av boken finns översikter över de artiklar som Ruhe skrev i tidningar och tidskrifter, böcker, broschyrer, översättningar och en översikt av medlemskap i föreningar.

Att det inte finns noter med i *Den store läsaren* gynnar läsbarheten, men ibland skulle man vilja veta vilka källor Dubois använder. Redan på första sidan i inledningen får man denna känsla; "den svenske europén Algot Ruhe" är en beteckning som omedelbart för tankarna till Georg Brandes, som ju kallades för den store europén. Många forskare har skrivit om detta, till exempel Bertil Nolin som skrev en utförlig studie om Georg Brandes 1976.

I första kapitlet, "En läranktig gosse från Lund", beskrivs Ruhes uppväxt och utveckling. Vad läste Ruhe som ung och vad fascinerade honom? Det var bland andra Tegnér och den unge Goethe. På 1880-talet skulle han komma i kontakt med Darwins idéer. Dubois nämner sedlighetsdebatten och radikala författare, men benämner inte strömningen som skulle bli känd i litteraturhistorien under rubriken "Det moderna genombrottet". Påfallande är att det aldrig är tal om Victoria Benedictsson, trots att Ruhe bodde i Lund. Fanns det ingenting skrivet om henne i Ruhes brev eller dagböcker? Att hon skrev om ämnen som intresserade Ruhe stöds av följande citat ur dagboken, om läsningen av *En ung Dames historie* (1886) av den danska författarinnan Elna Juul Hanssen: "En modig kvinno-bok. Det är något för oss härhemma. Vi med vår indignationslitteratur böra se och lära av vad en dansk kvinna vågar" (24). Både Hanssens roman och Benedictssons *Pengar* (1885) handlar om hur flickor blir dåligt informerade om vad äktenskap innebär. Huruvida Ruhe rubricerar *Pengar* som "indignationslitteratur" ger Dubois inga upplysningar om.

Efter Lund blir det många utlandsvistelser för Ruhe och Dubois har hittat många resebrev där han kommenterar vad han ser, hör och erfar. Han

reser framför allt till Frankrike, år 1889 till Paris för att besöka Världsutställningen, där de franska kolonierna lyfts fram i paviljongen *Village Nègre*. Dubois anser det märkligt att Ruhe inte reagerar negativt på detta utan anser att fransmännen var ”duktiga kolonisatörer” (31). Men detta var vid den tiden det allmänna synsättet, vilket inte betyder att vi inte ska vara kritiska mot sådana utlåtanden. Ännu år 1911 kommenterar den holländska feminist-pionjären Aletta Jacobs (1854–1929) i sin reseskildring från Norra Skandinavien att de svenska samerna (med hennes ord: lappar) liknade apmänniskor.

Efter Parisbesöket skulle Ruhe vara fäst vid Paris och Frankrike. Han skulle lära sig många språk, i synnerhet franska, som skulle bli hans favorit-språk. Han utbildade sig till tandläkare och efter en vistelse i Köpenhamn bosatte han sig i Lyon för att arbeta där. Om hans tid i Lyon och hur han kom i kontakt med kretsar där litteratur och kultur var viktiga samtalsämnen berättas i andra kapitlet. Avsnittet om Ruhes liv i Lyon ger en spännande inblick i det litterära livet och hur Ruhe började skriva om nordiska författare för den franska publiken. Han fick entusiastiska reaktioner. Vid ett tillfälle då en av hans essäer höglästes fick Ruhe veta att han gjort stor succé: ”Hans tåliga auditorium tröttnade inte på honom utan bad honom vid flera tillfällen att han skulle komma tillbaka till staden och berätta om sitt land, sin kultur och därmed sätta Skandinavien på den europeiska kartan” (77).

Även om äktenskapet med Sophie Lucie Amdrup berättas, men inte allt. Så anges till exempel att de ”planerade ett kamratäktenskap, som man vid denna tid gärna talade om” (56), men Dubois ger ingen kontext till varför det skulle ha varit populärt vid den tiden, en svaghet som förekommer ofta i studien. Saker och ting tangeras men man får inte några vidare förklaringar. I stycket om hustruns svärmod, som slutligen skulle göra att hon tog sitt liv, hade Karin Johannissons spännande studie *Den mörka kontinenten. Kvinnan, medicinen och fin-de-siècle* (1994) kunnat utgöra ett bra bakgrundsmaterial. Det finns även andra viktiga studier som hade kunnat bli ett perfekt stöd till Dubois resonemang, bland annat om Lyon och förhållandet till Paris som också då var den västerländska kulturens huvudstad. Här hade Dubois kunnat hänvisa till Pascale Casanovas *La république mondiale des lettres* från 1999.

Tillbaka i Sverige 1896 bosatte sig Ruhe och hustrun i Stockholm. Ruhe skulle dock länge behålla kontakterna med vänner i Lyon. I kapitlet

”Stockholmare quand même” läser vi hur Ruhe etablerar sig som kritiker, författare, översättare och som kulturpersonlighet. Dubois behandlar en tämligen lång period, 1896–1917, under vilken Ruhe kommer att förlora sin första hustru, gifta om sig med Hedwig Wikström, få barn, skilja sig och fylla 50. Utlandsvistelser, framför allt i Paris, förekom också. Ruhe etablerade sig som författare, fast man ansåg att han var bättre på noveller än på romaner. Mycket intressant som tidsdokument är Ruhes roman *Den förbjudna frukten* från 1910 ”som behandlar den ogifta moderns situation, abort och födel-sekontroll” (106). Här kommer omedelbart Hjalmar Söderbergs *Doktor Glas* (1905) i tankarna, den mycket omtalade romanen om liknande situationer, men Dubois nämner inte Söderberg. Ett annat intressant inslag i detta kapitel är Dubois beskrivning av mottagandet av de dramer som Ruhe publicerade 1907. Han hade svårt att få dem uppförda och fick mycket blandad kritik. År 1917 fyllde Algot Ruhe 50 år. John Landquist skrev en vacker hyllning i tidskriften *Idun*. Men så skriver Dubois: ”detta skall ihågkommas när man snart skall se samme man kritisera Ruhe på ett mycket hätskt sätt” (113).

I de följande tre kapitlen behandlar Dubois tre författare som var viktiga för Ruhes utveckling och ställning inom det svenska litterära fältet, författare för vilka Ruhe fungerade som ett fint exempel på en kulturförmedlare. Det fjärde kapitlet, ”Möte med människan August Strindberg”, börjar år 1899, då Ruhe ser Strindberg för första gången, och slutar 1909, året för deras sista möte. Dubois skildrar hur de började umgås med varandra, hon skriver om deras samarbete, utbytet av alster, diskussioner om till exempel Otto Weinigers genustankar och sedan det ganska odramatiska slutet på samarbetet och den kollegiala vänskapen. Det är ett nytt perspektiv som Dubois bjuder. I andra beskrivningar brukar ju Strindberg stå i fokus; här är det Ruhes perspektiv som ger oss nya insikter, men också frågor. Som tidigare uppmärksamats har Dubois en benägenhet att observera något men inte ge en närmare förklaring. Hon nämner till exempel att Ruhes debutbok *Bakom fasaden* blev översatt till spanska 1912 och tycker att det är ”något överraskande” (119). Varför det är överraskande kommer vi inte att få veta. Kanske var det en översättning via franskan? Var det en spansk kulturförmedlare som ville introducera Ruhe?

Det som Strindberg och Ruhe hade gemensamt var kärleken till den franska litteraturen.

Strindberg trodde att Ruhe skulle kunna hjälpa honom med förhandlingar om franska översättningar. Dubois beskriver mycket fint hur det uppstod en kollegial vänskap mellan Ruhe och Strindberg. Det finns också en passage som tydliggör att Strindberg var en ensam man, en person som man inte kunde göra sällskap med. Ruhe planeerade en resa till Frankrike 1908 och Strindberg undrade om han skulle kunna följa med: "Naturligtvis blev det uppståndelse bland vännerna i Lund. Hur kunde Ruhe vara så oförsiktig att avtala rese-sällskap med Strindberg!" (135). Men Strindberg drog sig tillbaka. Nästa år, 1909, skulle brytningen ske i samband med hyllningståget av unga arbetare. Dubois anser att det finns mycket som är gåtfullt i breven och i Ruhes minnesanteckningar om brytningen. Det handlade om en rad telefonsamtal och om Strindbergs reaktioner. Dubois skriver: "han förtiger Strindbergs obehagliga uppförande mot Zeth Höglund vilket ju kunde ha varit anledningen till brytningen med Strindberg. Samtidigt visar han sig tacksam och glad åt den ganska exklusiva inbjudan till föreställningen på Intiman. Det hela går inte ihop." (142) Men enligt Dubois kom det aldrig till en öppen konflikt eftersom det skulle ha stridit emot Ruhes natur. Och därför blandade sig Ruhe aldrig in i Strindbergsfejden. Kapitlet avslutas med en genomgång av Fanny Falkners och Ruhes gemensamma arbete med utgivningen av hennes minnen av Strindberg. Hon ville berätta och Ruhe skulle skriva. Boken publicerades under Falkners namn och först 1967 avslöjades att det var Ruhe som i själva verket hade skrivit minnesboken om Strindberg. Även i detta sammanhang funderar Dubois över varför Ruhe bröt med Strindberg och varför han helt plötsligt verkar förlora intresset för honom.

I nästa kapitel presenteras Ruhe ännu tydligare som kulturförmedlare och det berättas ingående om hur han så småningom osynliggjordes som den franske filosofen Henri Bergsons introduktör. Ruhe arbetade länge med introduktion och översättning av Bergsons verk, men det skulle bli John Landquist som blev känd som Bergsons introduktör.

Under den tid då Ruhe bodde i Paris 1904 gick han och lyssnade på Bergsons föreläsningar, men han hade antagligen hört talas om honom tidigare. Ruhe skulle träffa Bergson personligen först efter det att han redan hade översatt ganska mycket av filosofens verk. Det var hösten 1913 i Paris. Här uppmärksammar Dubois – och hon gör det inte ofta

– Ruhes översättningar. Hon påpekar att Ruhe skapade "ett hundratal termer på svenska för att återge Bergsons text" (157). Ruhe inte bara översatte Bergsons verk, utan skrev även essäer och artiklar. Han var också mycket aktiv i kampanjen för att Bergson skulle få Nobelpriset i litteratur. Ruhe författade en monografi – *Henri Bergson. Tänkesättet Bergson i dess grunddrag* (1914) – som även utkom på engelska samma år.

Under kriget upplöstes kontakten mellan Ruhe och Bergson, men 1919 återknöts den och 1921–1922, under en längre Parisvistelse för Ruhe, träffades de regelbundet och diskuterade översättningsarbetet. År 1927 fick Bergson äntligen Nobelpriset och det blev början till det som Dubois kallar Landquists "medvetna uteslutande" (189) av Ruhe som Bergsons introduktör och översättare. Landquist publicerade med anledning av Nobelpriset en bok – *Henri Bergson* – där Ruhe inte nämndes alls. År 1949 nämndes Ruhe i en artikel av Hjalmar Sundén visserligen som översättare, men det hänvisas inte till Ruhes andra verk, till exempel monografin. Inte heller i en bibliografi över svenska Bergsonarbeten finns Ruhes monografi med. Bibliografin sammanställdes av John Landquist och Dubois skriver irriterat: "Ruhe var vid denna tidpunkt redan död så denna föga kollegiala hållning gav endast vetenskapen en törn!" (189 f.)

Nästa kapitel handlar om Ruhe och Proust. Kulturförmedlaren Ruhe upptäckte Marcel Proust av en slump då han läste en intervju i tidningen *Le Temps* i samband med utgivningen av romanen *Du côté de chez Swann*. Ruhe blev aldrig Prousts översättare men väl introduktör. Han skrev långa artiklar om Proust och om hur denne kunde placeras i fransk litteraturhistoria. Det som Ruhe också gjorde var att skriva om Proust i sin roman *Under kärlekens vingpets* (1923), där Ruhes alter ego Vincent samtalar med en författare som kallas herr de Laume. Det är ett fint exempel på intertextualitet. Delen om mötet med Proust som äntligen kunde arrangeras samt om deras samtal är spännande. Det gäller också Dubois beskrivning av hur hon spårade Algot Ruhe i romanen *Sodome et Gomorrhe II* där han för övrigt nämns som "den norske filosofen". Hon frågar sig varför Ruhe inte tydligare har angett att han skrev om Proust (och Bergson) i sin roman *Under kärlekens vingpets*.

De följande två kapitlen belyser andra aspekter av Algot Ruhe. I sjunde kapitlet, "Ruhes politiska ställningstagande", spelar Ruhes position under

första världskriget en roll. Ruhe skrev anonymt artiklar i *Dagens Nyheter* om de stridande makterna eftersom han hade en tysk informant som tidningen ville skydda. Men tidningen ville också undvika att artiklarna skulle uppfattas som partiska eftersom Ruhe var ”känd som varmt franskvänlig” (233 f.). Efter andra världskriget och Ruhes död var det Landquist som uppenbarade att det var Ruhe som hade skrivit artiklarna.

Ruhe översatte texter av tyskar som var kritiska mot det egna landets politik och som ivrade för fred, till exempel den tyske filosofen Walter Rathenau. Rathenaus insatser för fred väckte hat i Tyskland och han mördades i Berlin 1922. Ruhe recenserade också Lucien Maurys *Le nationalisme suédois et la guerre 1914–1918*. Enligt Dubois gjorde Ruhe detta på ett försiktigt sätt och det skulle ha varit intressant att få veta hur detta försiktiga sättet kom till uttryck. Men därom inget. En annan aktivitet under kriget var grundandet av den kortlivade tidningen *Cyrano*. Det var ett försök av Ruhe att informera svenskarna om utrikespolitiska frågor. Men, skriver Dubois, hans ”politiska ställningstaganden var nog snarare betingade av hans avsky för kriget än ett positivt intresse för politik” (249). I detta kapitel tydliggörs igen att Landquist på 1950-talet skildrade Ruhe på ett negativt sätt och Dubois försvarar Ruhe än en gång: ”Men man undrar varför en allmänt känd och aktad person som Landquist kunde tillåta sig att framställa en person, egentligen en kollega, i så ofördelaktig dager och det nära tio år efter dennes bortgång.” (246 f.)

Det åttonde kapitlet i Dubois studie ger oss en överraskning. Hon berättar om Ruhes roman *Staden i vår dröm* (1927). Det är ett slags science fiction-roman eller utopisk berättelse som börjar med en färd med en så kallad flygbåt från Norrland till Stockholm. Romanen har som huvudperson piloten Felix Tallrot som är medlem i rörelsen Himladyrkarna. Det förekommer även beskrivningar av hur trafiken går och av cykelbanor: ”Trafiken är ordnad så att folks gåmaskiner skall få plats på trottoarerna, men under marken finns underjordiska tåg som också kan transportera bilar. Det redan då kända trafikproblemet kring Slussen har lösts och man kan fritt njuta av både Mälarens och Saltsjöns vattenytor.” (255) Dubois ger en fångslande beskrivning av romanens drömda stad.

Det sista kapitlet, ”Bygga broar med brev”, är som ovan nämnts en redogörelse av brevens betydelse för Dubois studie, en bekräftelse på hur viktigt studiet av brev är för att kunna teckna ett liv

som Ruhes. En fråga återstår dock: hur var det med minnesrunorna? Hade de inte kunnat inkluderas för att ge en bild av hur omvärlden värderade Ruhe vid hans bortgång, framför allt eftersom Dubois på ett klaggörande sätt beskrivit hur John Landquists försökt förpassa Ruhe till kulturhistorisk glömska.

Några formella punkter: I hela boken finns det ställen där citat på franska inte översatts till svenska (64, 117, 222, 225, 248). På andra ställen, till exempel på sidorna 216 och 217, finns det dock översättningar. Men det finns också ett citat endast på svenska som nog är en översättning av det franska originalet ur ett brev från Besnard till Ruhe (79). När det gäller strukturen finns det ibland tidshopp och upprepningar, men det är resultatet av att välja ett tematiskt ordnande av det stora material som Dubois haft till sitt förfogande.

Bortsett från dessa och några andra brister har Dubois med denna studie om Algot Ruhe uppfyllt ett av villkoren för studier av kulturförmedling: att upptäcka och beskriva okänt och nytt material om en kulturförmedlare och hans arbete, samtid, nationella och internationella nätverk. Det är verkligen en bok som ger ”en tidspegel likaväl som en bild av en persons utveckling” (10). Material och rum, men framför allt människan och kulturförmedlaren Algot Ruhe lyfts fram på ett förträffligt sätt.

Petra Broomans

Emelie Enckell, *Olof Enckells liv i centrum av en kulturrepok*. Schildts & Söderströms. Helsingfors 2015.

Den grå eminensen i nätverket av finländska modernistprofiler, Olof Enckell (1900–1989), har fått en egen biografi, skriven av dottern Emelie Enckell: *Olof Enckells liv i centrum av en kulturrepok*. Någon egentlig modernist som författare var Olof Enckell inte. Men han var en centralfigur inom modernismen; han beskrev den i lärda studier och i uppsatser om Edith Södergran, Hagar Olsson och Elmer Diktonius, han umgicks och korresponderade med modernister i Finland och i Sverige och han var bror till modernisten Rabbe Enckell. Hans studier i den tidiga modernismen i Finland har haft mycket stor betydelse för den nordiska forskningen och fortfarande hänvisar man till hans verk.

Den tre år yngre brodern Rabbe Enckell hade stort inflytande på den unge Olof Enckells, till en början vacklande, hållning till modernismen un-